

Riksdagen under 500 år

FRÅN KUNGAMAKT TILL FOLKSTYRE

Sverige är en demokrati och vår riksdag består av folkvalda ledamöter. Under århundrandena har riksdagens makt och uppgifter varierat.

Idag har riksdagen fem uppgifter: stifta lagar, besluta om statens budget, kontrollera regeringen, tillsammans med regeringen besluta om utrikespolitiken och granska EU-arbetet.

Den här utställningen ger en inblick i hur riksdagens roll och arbetsformer har utvecklats under de senaste 500 åren – från riksmötet år 1523 till dagens moderna parlament.

Besök riksdagen.se för att läsa mer om Riksdagen under 500 år.

År 1523 lämnade Sverige unionen med Norge och Danmark och har sedan dess varit en självständig stat. Vid riksmötet i Strängnäs den 6 juni valdes Gustav Vasa till kung och riksdagar började hållas återkommande.

Riksdagen har under 500 år genomgått stora förändringar. Det har varit en kamp om makten mellan kung och riksdag. Under lång tid utsågs inte riksdagen i allmänna val. Idag är riksdagen den demokratiska grunden för vårt folkstyre.

Bild: Gustav Vasa valdes till kung i Strängnäs och bodde då på Roggeborgen invid domkyrkan.

Sverige är en demokrati vilket betyder folkstyre. Vart fjärde år väljer alla medborgare i Sverige ledamöter till riksdagen.

Så har det inte alltid varit. Under 1500-talet höll Gustav Vasa de första mötena med ståndsriksdagen, där adel, präster, borgare och bönder fanns representerade. Men det var bara en minoritet som hade rösträtt. De flesta kvinnor saknade rätten att rösta.

Sverige fick 1809 en ny regeringsform, som delade den politiska makten mellan kungen och riksdagen. Ståndsriksdagen gick i graven 1866 då Sverige införde tvåkammarriksdag.

År 1921 hölls det första valet med allmän och lika rösträtt i Sverige. Både män och kvinnor hade varsin röst och var valbara till riksdagen.

År 1971 övergavs tvåkammarsystemet till förmån för dagens enkamarsystem.

Bild: Östra och västra riksdagshusen på varsin sida om Riksgatan.

All offentlig makt i Sverige utgår ifrån folket.
Ur regeringsformen, 1 kap. 1 §

Riksdagen är folkets främsta företrädare
Ur regeringsformen, 1 kap. 4 §

I alla tider har det funnits behov av gemensamma spelregler eller lagar. Under medeltiden avgjordes politiska och rättsliga frågor på tingen. Endast jordägande och fria män fick delta i besluten.

Landskapen hade länge sina egna lagar men i mitten av 1300-talet fick Sverige den första rikstäckande lagen: Magnus Erikssons landslag.

Efter att Gustav Vasa intagit tronen 1523 följde flera sekler av dragkamp mellan kungen och riksdagen om vem som hade rätt att stifta lagar. I och med demokratiseringen tog riksdagen över lagstiftningsmakten.

Idag lägger regeringen fram förslag på nya lagar till riksdagen. Förslagen kallas för propositioner. Riksdagen fattar därefter beslut om förslagen.

Bild: Med ett klubbslag fattas beslut om nya lagar i riksdagens plenisal.

Den offentliga makten utövas under lagarna.
Ur regeringsformen, 1 kap. 1 §

Statens inkomster och utgifter kallas för statsbudget.

Under 1600-talet flyttades beskattningsmakten allt mer över till riksdagen. Tidigare förhandlade kungen om skatterna på tingsmötena.

Fram till 1800-talets slut betalades skatten till kungens fogdar. Förutom i pengar betalades skatterna ofta i varor som träkol, ägg, smör, ost, salt sill och tunnor med råg.

Dåtidens skatter gick ofta till krigföring. Dagens skatter går bland annat till barnbidrag, polis, vägar, stöd vid sjukdom och arbetslöshet.

I dag är det regeringen som föreslår hur pengarna ska användas, men det är riksdagen som fattar beslutet. Riksdagen beslutar också om olika skatter.

Bild: Dåtidens fogdar samlade in skatt på kungens begäran. Idag presenteras statens finanser i budgetpropositionen.

Utgiftsområde	2020	2021	2022
8 Asylsökande, genomsnittligt antal inskrivna per dygn	-14 000	-25 700	-35 800
9 Antal personer med assistansersättning	-216	-307	-414
10 Antal sjukpenningdagar (netto), miljoner	-2,6	-3,2	-3,5
13 Genomsnittligt antal nyanlända som kommunerna får schablonersättning för	2 982	11 947	16 782

Anm.: Volymuppgifter om antal personer avser årsgenomsnitt och är avrundade. Endast ett urval volymier med större förändringar mot beslutad budget för 2019 redovisas i tabellen. Se tabell 7.11 för konsuppdelade utfall.

Källa: Egna beräkningar.

Tekniska justeringar

Vissa av de förslag som regeringen lämnar i denna proposition motiverar tekniska justeringar av utgiftstakets nivå (se tabell 7.14). Dessa budgetförändringar uppgår sammantaget till 4,2 miljarder kronor per år fr.o.m. 2020. Den enskilt största tekniska justeringen beror på att statsbidragen till kommunerna föreslås höjas för att neutralisera att skatteintäkterna till kommunerna blir lägre till följd av den föreslagna höjningen för personer över 65 år. I praxis avrundas de årsvisa tekniska förändringarna till hela miljarder kronor och uppgår till cirka 4 miljarder kronor årligen 2020–2022 (se

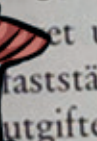
Övriga utgiftsförändringar

Utgiftsprognoserna kan revideras till följd av justeringar som motiveras av ny information. Detta innebär inte avser makroekonomiska förutsättningar, t.ex. nya prognosmetoder, korrigeringar av tidigare gjorda fel och regeländringar. Regeringens direkta kontroll, t.ex. ändringar i rättsakter.

Jämfört med 2019 års ekonomiska
vårproposition revideras övriga utgifter
2020–2022 främst på grund av
antaganden om EU-avgiften. Dels
Europeiska kommissionen göra en
betalning till Sverige efter en översyn av
medel från 1995 fram till i dag,
kommissionens förslag till budget för
beaktad i prognosen.

7.5 Uppföljning av utgifterna i statens budget och takbegränsade utgifter 201

Utgiftsramarna för 2019 följer dels av budget för 2019, dels av de ramar som be-
av riksdagen efter förslag i propo-
Vårändringsbudget för 2019. Därutöver
förslagen i propositionen Höständring
för 2019. I tabell 7.18 redovisas den k-
budgeten för 2019, samt beräkningarna
nämnda propositioner.

Statens utgifter under 2019 beräknas bli betydligt understiga de utgiftsramar som riksdagen fastställt. I den nu aktuella prognosen för 2019 minskar utgifterna under samtliga utgiftsområden. För kommunalt lagd 1 018 miljarder kronor. Slutade budgeten för 2019 på 1 030 miljarder kronor. Inklusive minskning av anslagsbehållningar blir utgifterna totalt uppgå till 1 019 miljarder kronor. Med hänsyn tagen till ovan angivna budgetar har totalt 1 036 miljarder kronor anvisats.

Riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten samt om statens budget.
Ur regeringsformen, 9 kap. 1 §

Genom historien har riksdagen försökt kontrollera kungarna och dåtidens regeringar. Under 1600-talet fick Sverige en mer enhetlig förvaltning. Inkompetens och korruption var dock vanligt. Under senare delen av 1800-talet genomfördes stora reformer som bidrog till att professionalisera Sveriges förvaltning.

I början av 1900-talet infördes principen att regeringen inte kan sitta kvar utan riksdagens stöd.

Regeringen har idag stor makt, och därför finns det olika sätt att kontrollera den. Om riksdagen är missnöjd med regeringen kan riksdagen tvinga regeringen att avgå.

Konstitutionsutskottet, KU granskar att regeringen följer reglerna. Riksrevisionen, en myndighet under riksdagen, granskar hur staten använder sina pengar.

Bild: Riksdagsordningen bestämmer hur riksdagen ska arbeta. 1617 fattade riksdagen beslut om arbetsformer som skulle råda. 1723 antogs en mer formell riksdagsordning och den senaste beslutades 2014.

Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.
Ur regeringsformen, 1 kap. 4 §

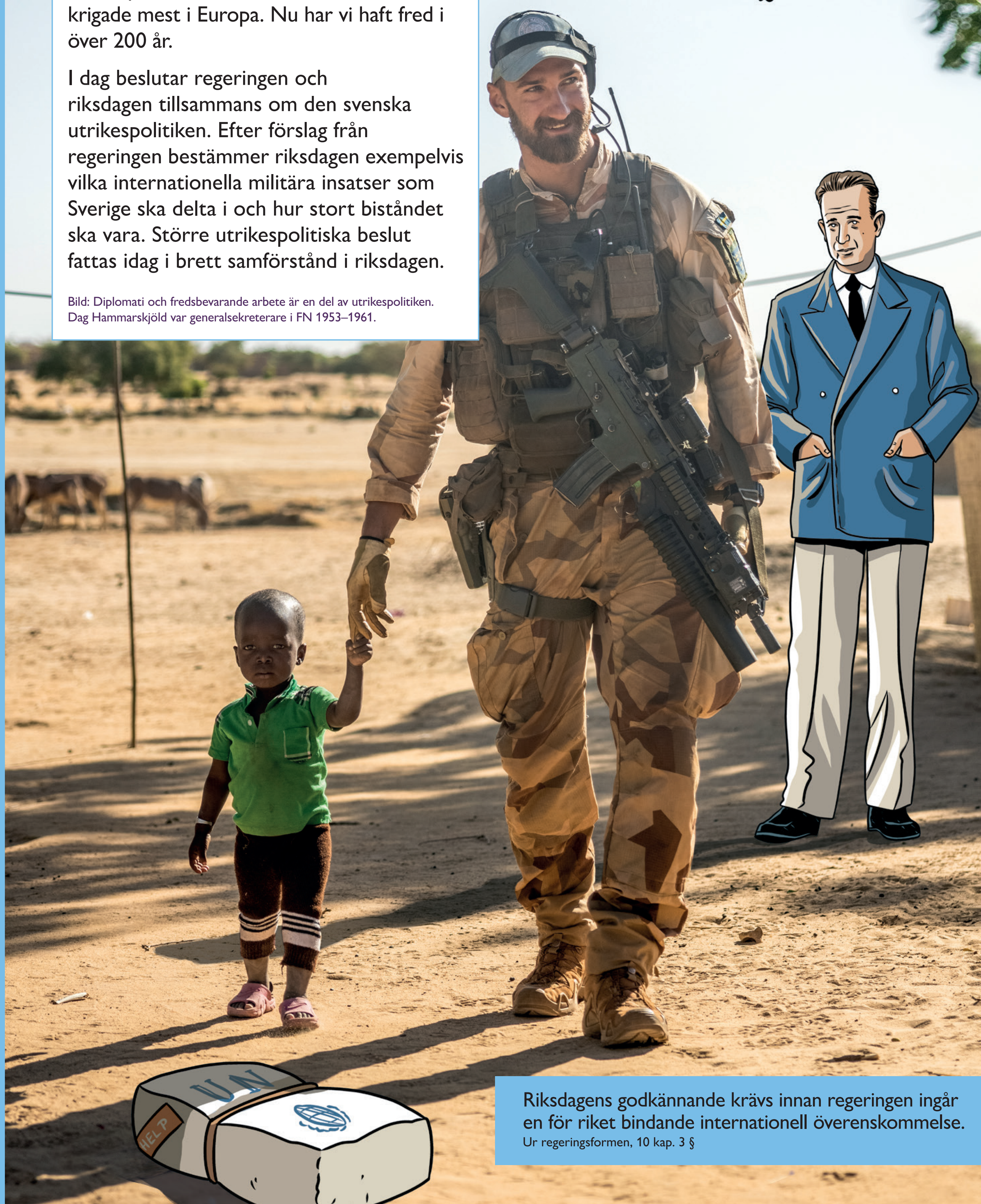
Regeringen styr riket. Den är ansvarig inför riksdagen.
Ur regeringsformen, 1 kap. 6 §

Utrikespolitik var länge ett område som riksdagen hade lite att säga till om. Istället var det kungen och utrikesförvaltningen som tog hand om relationerna med omvärlden.

Under 1600-talet förde Sverige en aggressiv utrikespolitik och var ett av de länder som krigade mest i Europa. Nu har vi haft fred i över 200 år.

I dag beslutar regeringen och riksdagen tillsammans om den svenska utrikespolitiken. Efter förslag från regeringen bestämmer riksdagen exempelvis vilka internationella militära insatser som Sverige ska delta i och hur stort biståndet ska vara. Större utrikespolitiska beslut fattas idag i brett samförstånd i riksdagen.

Bild: Diplomati och fredsbevarande arbete är en del av utrikespolitiken. Dag Hammarskjöld var generalsekreterare i FN 1953–1961.

Riksdagens godkännande krävs innan regeringen ingår en för riket bindande internationell överenskommelse.
Ur regeringsformen, 10 kap. 3 §

Efter andra världskriget startade sex länder ett samarbete i syfte att säkra freden i Europa och förhindra kapprustning. Ett samarbete som har utvecklats till Europeiska unionen (EU).

Genom åren har antalet medlemsländer och antalet frågor som man samarbetar om ökat. I dag har EU 27 medlemsländer. De har skapat en gemensam marknad för varor och tjänster. EU-medborgarna kan fritt flytta mellan länderna för att arbeta och studera.

Sverige blev medlem i EU 1995. Medlemskapet innebär att riksdagen har lämnat över en del av den lagstiftande makten till EU. Där fattas gemensamma beslut om vissa lagar och regler som medlemsländerna ska följa.

Regeringen företräder Sverige i EU och samråder med riksdagen om vilken politik Sverige ska driva i EU.

Bild: EU-flaggan symboliserar den europeiska gemenskapen och vajar framför riksdagshuset.

Sverige är medlem i Europeiska unionen.

Ur regeringsformen, 1 kap. 10 §